Johannes Andreas STISSER

De Machinis Fumiductoriis
curiosis sive Fumum
Impellendi Intra Corpus

Hamburg 1686

1083

1247321144

D. O. M. I.

JOHANNIS ANDREÆ STISSERI. D.

Medici Hamburgensis.

De

MACHINIS

FUMIDUCTORIIS
CURIOSIS

sive

Fumum Impellendi

Intra Corpus

INSTRUMENTIS

*Eorumque in praxi medicâ adhibendâ
ratione & usu*

EPISTOLA

Ad

Illustrissimos Viros

MAGNÆ SOCIETATIS REGIÆ

ANGLICANÆ.

Hamburgi apud Gottfried Liebezeit Bibliop. Hamburg & Holmienf

ANNO M DC LXXXVI,

Hippocrates de Arte.

Mihi vero invenire aliquid eorum
quæ inventa nondum sunt, aut
semi perfecta ad finem perducere
scientiæ votum ac opus esse videtur.

D. O. M. I.

Magnæ Societati

Regiæ.

Anglicanæ

S. P.

Multa & egregia extitisse nostri seculi inventa *Illustrissimi Viri* testimonio fuerunt & adhuc extant Acta celeberrimæ vestræ Societatis Regiæ in Angliâ, & Conventus eruditorum qui Parisiis in Bibliothecâ Regia habentur, nec non Academiæ curiosæ in Germaniâ : Quorum omnium, utiles progressus in hunc usque diem crescere cernimus. Nemo hinc inficias ibit præsentis seculi industriam & curiosam, mysteriorum naturæ scrutinia cum indefessâ experimentandi cupiditate cunctis præteritis palmam præripere. Ut plerosque his in rebus excellentes eruditoque orbi notos (quorum encomia stante Oceano vix peribunt) præteream, considerent modo velim, à Clarissimo vestræ terræ virorum pari Bacone Verulamio & Roberto Boyleo adhuc su-

perstite, venerabilis vestrae societatis membro spectabili, in
Philosophiâ experimentalî, à Clarissimo Malpigio autem &
Stenone, non Anglis quidem laude tamen non minoribus
in Anatomiâ tantum incrementi factum, quantum in præ-
teritis seculis sibi nunquam promittere audebit antiquitas.
Nec negabit mortalium quisquam nisi stupidi ingenij de san-
guinis circulatione doctrinam (egregium pariter hujus se-
culi inventum) ad rationalem morborum medelam haud
parum attulisse lucis; contra quam licet acerrime pugnave-
rint scholarum sectatores, invicta tamen mansit veritas à
modernis medicis immortalitatis statuae insculpta. Qua-
les Chymia fecerit progressus, non est quod fusiùs ostendam,
loquuntur hæc de re pariter Clarissimorum Virorum scripta
ubivis obvia firmis admodum fulcita experimentis. Et
quamvis Pyrotechniæ olores in eam ab omni tempore in-
hunc usque diem superciliosè invexerint & adhuc inve-
hant, ignorantia illorum ignoscendum erit & flocci facien-
dum hominum judicium, qui causâ ne quidem cognitâ ini-
que judicant. Præbet hujus rei testimonium hominum
salus ex Chymicis gratis sub parva dosi petita, quam Ga-
lenica medendi methodus innumeris decoctis nauseabundis
Apozematibus, electuariis, aliisque ejusdem farinae me-
dicaminibus sub magnâ quamvis dosi comparare haud po-
terat. Non est ut ostendam Chymicas analyses ad rerum
naturalium scientiam captandam præ reliquis omnibus fa-
cere: Cedunt his prisca subtilitatum magistri inutiles; &
ut

ut infinita Clarissimorum virorum circa hujus rei veritatem testimonia præteream, audiamus unum saltem illum, per ignem Philosophum Helmontium. *Laudo inquit benignum mihi Deum qui me in Pyrotechniam vocavit etc. Siquidem Chymia principia habet non logismis parta, sed quæ per naturam sunt cognita & per ignem conspicua, præparatq; intellectum ad penetranda occulta naturæ, ponitque investigationem in naturam ulteriorem, quam aliæ scientiæ omnes simul & penetrat usque ad ultimas profunditates veritatis realis, quia operatorem intromittit ad primas radices illarum rerum cum dearticulatione operationum naturæ & potestatum artis, cumque maturatione virtutum seminalium &c.* Sed ne nimis diu in laudandis modernorum medicorum præclare inventis immoremur (cum præsertim pagellæ nostræ laude digna illorum inventa recensere non sufficiant) cuncta jam recensita ad medelam gravissimorum morborum haud parum fecisse in propatulo est. Cui & non parum attulerunt opis à Medicis & chirurgis celebrioribus inventa instrumenta non exigui numeri, quorum pleraque ita comparata ut quicquid corpori noxium exterminent, quod vero huic salubre per varia naturæ emunctoria aut vias arte factas introducant. Horum in numerum omni jure recepta est Regneri de Graaff medici Delphensis clarissimi machina pro clysteribus injiciendis, cujus figuram & usum videre licet in tractatu ejus de clysteribus. Hoc autem instrumentum in praxi medicâ usus habuit egregios, cujus beneficio unicuique commodum,

A 3

fuit

fuit fibimet ipsi injicere clysmata, quorum usum antea respuebant sæpius quos singularis quædam tenebat verecundia. Non minoris utilitatis existit machina ea ratione confecta ut tabaci aliorumq; fumus in anum immitti queat à Barbaris aut Turcis ut volunt primò inventa, qui fistulas pro suctione fumi tabaci ex corio pararunt flexiles, ne frangerentur ab externâ injuriâ, quemadmodum ab illis vel ob levem causam observare licet, quas ex terrâ limosâ albicante in variis Europæ locis parare solent nobis vocata **Toback's Pfeiffen**. Coriaceis autem fistulis non solum pro attractione & suctione tabaci Barbari usi sunt, verum etiam pro fumo tabaci in anum immittendo uti coeperunt doctoribus colicis & torminibus alvi sævientibus, ita ut fistulæ subversæ partem ori dicatam in anum immitterent, alteram vero partem capitellum scilicet ex figulinâ terrâ paratam, inflarent, quo pacto quilibet fibimet ipsi fumum ingerere potuit. Hoc inventum ex eoq; redundantem utilitatem cum cernerent curiosi quidam vestræ Angliæ pro commodiori inflatione & minus nauseabunda aliam excogitarunt machinam, nimirum ut longius distarent ab ore folia illa tabaci accensa & fumus adversantibus minorem crearet molestiam, pars insuper ori dicata in anum intromitti minimè opus haberet. Cujus notitia miror quod plures medicorum hactenus latuerit, cum rarius unum alterumve offenderim qui ejus usum & structuram habuerit cognitam, quamvis machinæ utilitatem incomparabilem didicerim ut postmodum ostendam.

dam. Utrum de eâ aliquid typis mandatum sit nescio; vix tamen credo, cum hætenus neque ipsemet sollicitè inquirens viderim nec offenderim, qui de eâ aliquid excusum viderit. Quæ rationes me moverunt ut hanc machinam à Medicis quibusdâ clarissimis tacitè habitam in lucem ederẽ, simulque adjungerem figuras & Anglicanæ & nostræ inventionis instrumenti, ab Anglicano quidem non multum externè, plurimum vero interne differentis, cum altero pro inflatione fumi commodius sit & inspissata quoque balsamica in fumum resoluta introducat quæ Anglicani instrumenti foramina omni procul dubio obturarent; His non iniquum duxi adungere quidnam utile ab iis in praxi observaverim. Structura autem hujus machinæ externa inferius vergens non multum differt ab instrumento R. de Graaff, funiculum autem arbitror interne non tam exacta conclusione opus habere quemadmodum R. de Graaff de suo tradit, ita tamen debere præparari ut inflatus nullo modo ær ad latera ejus transeat, extremaque ejus pyxidi superius, cannulæ autem inferius, ut firmiter sint adnexa opus est. Interim pars pyxididis interior laminâ ferreâ obducitur, ne pyxis ex ebore aut ligno confecta à calore diffiliat. Eadem lamina ferrea operculi partem interiorem claudit, relicto foraminulo pro inspiratione, quemadmodum ex figuris videre licet quæ majoris lucis ergo ad calcem adjunctæ sunt. In pyxididis parte inferiori ad basin lamina perforata notatur in Anglicano instrumento cujus loco in nostro pileum ferreum margine perforato

foratō adaptavimus cum placentā ferreā quæ igniēda & fundopilei seu capitello potius immittēda venit, ne obturentur foramina & fumi transitus præpediatur, instrumentum quoque igne parietibus internis proxime accedente non nimis incalēscat, quemadmodum in Anglicano notavi, injectis prunis aut globulo ferreo candente indito, additis simul pro suffitu speciebus. Et tali modo constructa machina, cānula quæ in reliquis clysteribus ordinaria oleo aut sæbo oblinita in anum immittitur, placenta ferrea candens pilei capitello imponitur, adjiciuntur species pro suffitu, clauditur operculum cujus tibiam inflat æger, & sic fumus absque molestia intra corpus abit. Hoc instrumento in praxi diversimodè usus sum, inditis pro diversitate morborum variis pro suffiturebus. Primo autem Barbarorum Anglorumque morem secutus, adjectis pro suffitu tabaci foliis egregia præstiti in colicis doloribus ubi à morbo rejectis remediis carminantibus, anodynis, discutientibus, tandem ad hujus instrumenti usum veluti ad sacram anchoram confugere ratus sum, non sine laudabili successu, cum dolores & cruciatus intolerabiles fumo vix ingresso incantamenti instar sedari animadverterem in plurimis, nec aliter in me ipso, qui cum ante annum & quod excurrit à gravissimis alvi torminibus divexarer, omnibus frustra tentatis, tantum commodi ex machinæ usu percepi, ut cum circa noctem tabaci fumum inflarem, postridie circa meridiem surgens omnis doloris expers ad mea iterum redierim negotia, meosque ægrotantes visitaverim

taverim. Neq; minorem opem tulisse didici in hystericis affectionibus & doloribus nephriticis; in Iliacâ etiam passionē ipsâ (quamvis in hac non semper exoptatus notetur eventus) in Epilepsiâ, Apoplexiâ aliisq; soporosis affectibus egregie paroxysmos discutit, sed opus est adstans famulus vel ancilla ut inflando ægrivices agat, quippe in hoc deficiente facultate. Et ita adultis æque ac infantibus opitulatur, quorum epilepsiam verminosam ex sententiâ inde solutam vidi, rejectis paulo post inflationem per vomitum & secesum lumbricis. In hydrope (præprimis vero tympanitide difficilioris curationis) interdum commodò non vacat, nempe flatus inclusos quasi resolvit, serosam colluviem exsiccat, & segnem naturam excretionis officii admonet. In Dysenteria, Tenesmo, Fluxu albo mulierum, exsiccando viscidam materiam resolvendo, tonum partium restituendo egregia fecit, nec minori virtute egit in mensium suppressione, foetu mortuo & secundinis expellendis, in ipso quoque partu difficili promovendo. Neque contemnendam ex eo utilitatem perceperunt herniâ flatulentâ divexati, cum flatus intestinorum resolvat & tonum partium membranarum relaxatum humores exsiccando restituat simulq; roboret. Hac cum observassem à foliis Tabaci quibus ob sal volatile (quod penetrantissimum in se habet) egregia vis inest resolvendi, penetrandi, exsiccandi, cum forti quadam discussione, alia quoque pro suffitu experiri consultum ratus, extractâ ex oleis scetididis & resinis balsamicis præparavi sale volatili scatentia, ad-

ditis variis caloris ope in fumum facile resolubilibus, quorum mixtura suffimenta extitere admirandæ virtutis, quibus in gravissimis & chronicis quoque affectionibus felicissime per Dei gratiam usus sum, & prostant in testimonium hujus rei apud nostros quidam pro fumo, in gravissimis & desperatis ferè doloribus admirandæ virtutis. Sed objicient quidam, valvulam coli impedire omnem versus superiora ascensum, quemadmodum in anatomicis *avb. Va* semper docuit, instituto inflationis versus superiora experimento; idcirco fumum non pertingere posse ad tenuiora intestina & ventriculum, quorum flatulentæ distensiones tamen doloris colici causa citra ipsius coli passionem existunt. His autem non semel contrarium ostendere potuissim si adfuissent mihi medicinam facienti colico morbo decumbentibus, quibus peculiaris quidam liquor cum decocto ceparum pro clystere injectus paulo post per os iterum rediit, quemadmodum ex odore & colore adstantes, & ægri ipsi ex sapore, minus grato licet, manifeste potuerunt colligere. Observavimus hoc ipsum non semel à liquore nostro, quoraro usi sumus in colicà, quod non moverit vomitus, non tamen liquore ipso per os semper rejecto, nisi in gravissimis & desperatis alvi torminibus, quibus mirè opem attulit internis & externis cunctis frustra tentatis. Inter non paucos verissimus hujus rei testis haud adeo pridem fuit Reverendus quidam & eruditione clarissimus Vir, cui medicinam in tali casu fecimus, adstante chirurgo, meo consilio liquorem injiciente, quem paulo post
aliqua

aliqua ex parte superius tendisse ex vomitu rejectis non sine
stupore notarunt æger & chirurgus, mihi que paulo post ad-
venienti monstrarunt. Sed citra liquoris nostri additionem
non absimile quid à clysmate injecto factum medici clarissi-
mi memoriæ mandarunt, inter illos autem præprimis Cla-
riss. Th. Kerkringius, cujus egregia in Spicilegio suo anato-
mico Observatio trigesima prima, veritatis adstruit *μαθήσειον*
Jam si liquida mole sua ascendere queant & valvulæ limites
transgredi: quid dubitabimus in fumum resoluta inflationis
adminiculo subtilitate & levitate atomorum suorum facili-
us posse petere eandem viam & quidem minori negotio?
Hucusque igitur (ut ad propositum redeam) in praxi perve-
nere nostræ machinæ experimenta, cujus funiculi aut fumi-
ductus conficiendi rationem hæcenus experiri haud potui,
cum datâ licet operâ neminem offenderim coriarium in flo-
rentissimâ nostrâ urbe, qui canaliculum ejusmodi flexilē seu
fumiductū ex corio parare sciverit Anglicano similem, quam-
vis in superioribus Germaniæ locis parari audiverim tales,
quales ex Angliâ quondam accepi. Curabo itaque in poste-
rum aliunde adferri funiculos, donec in nostris locis parari
queant, quibus accommodari potest pyxis nostræ inventio-
nis, loci eboris ex solido ligno conficienda, & interius lami-
na ferrea custodienda ne rumpatur; Inferiori parti cannula
in anum immittenda facili negotio adjungitur, transversim
tamen pro commodiori ingressu & liberiori fumi exitu. Ita-
que sine magno sumptu haberi poterit machina cunctis fere

commoda & utilis, quæ apud adultos & infantes usu non vacat. Sed duobus jam recensitis non incensultum arbitror, ut tertium addam fumiductum aliud quendam ex ferro parandum, cujus structura à fistulis nostris tabacifugis parum differt, nisi ut capitellum claudi possit operculo, cujus tibia inflata per foramen ori dicatum fumum emittat, quem ad varias corporis partes impellere licet. Necesse tamen, est semoto operculo, ut indita species accendantur more solito ab ignis flammâ per attractionem oris & suctione quadam; quo facto clauditur operculum & inflatur ejus tibia, tunc fumus ad foramen attractorium tendit inversum & satis valide expellitur: Quem fumum si intra corpus pellere lubet adjungere licet foramini attractorio fistulam aliam rectam aut inflexam variis corporis meatibus inferendo aptam. Hoc instrumentum excogitavimus quondam in casu desperato pro Empyematico, cujus incisum latus per turundam quotidie incredibilem puris fundebat copiam; inflato tamen fumo ex Nicotianâ, Scabiosâ, Hederâ terrestri, Tussilagine, Myrrhâ & similibus, beneficio nostri fumiductus, non solum brevi disparuit fœtor: sed & imminutus est fluxus, cum exoptato denique præter spem integræ sanitatis successu, non omisistis tamen aliis ad curam spectantibus. Haud adeo pridem in simili fere casu Nicotianæ fumus per Tabaci fistulam inversam inflatus (cum fumiductu nostro destitueremur) non contemnenda nobis præstitit. Nec commodo vacat per hoc instrumentum inflatus fumus auribus in tinnitu eorum,

rum, gravi auditu. Oculis in fluxione illorum, pſorâ palpebrarum, aliisq; ophthalmicis morbis; Naribus in hystericâ passione, Epilepsiâ Apoplexiâ, electis ratione diversitatis morborum diversis & convenientibus pro fuffitu remediis. Reliqua cum machinis nostris tentanda, viris in arte versatis relinquimus, haud dubitantes, quin ex illarum usu non contemnendam utilitatem capturi sint. Et sic ad vos redierunt *Viri Illustrissimi* quæ vestra fuissent nemo inficias ibit, melior tamen facie donata & experimentis haud contemnendis aucta esse, judicabit candor vester & reliquus eruditus orbis. Quam licet faciem & vestra jam opera elegantiorē acceperit rudis ille & sordidus barbariæ foetus, inventis celebrioribus quoque aliquid utile addi posse unice arbitror ad scientiarum omnium augmentum facere. Accipite ergo *Viri Illustrissimi* vestra nostris juncta, tribuite hoc affectui erga *Excellentissimam Vestram Societatem* quem hodie omnis testatur eruditorum numerus, & quamvis indies ad Vos veniant nostris elegantiora, non tamen diffido & nostros quoque conatus à Vobis probari, ut desint vires. Quod ubi audiero, habeo unde gaudeam. His itaq; Valete.

Tabula Prima.

INstrumentum à Barbaris inventum pro suctione fumi tabaci, cujus A. Capitellum ex terrâ figulinâ ustum pro foliorum immissione quæ accendi debent : Huic nequitur B. funiculus seu fumi ductus ex corio flexilis unâ suâ extremitate ; alterâ verò C. Cannulæ lignæ pro suctione fumi adhæret.

Tabula Secunda.

A Instrumentum Anglicanum in fundo habens B. Craterem sive laminam perforatam. C. Funiculus flexilis ex corio, filo cupreo circumvolutus cum admota D. Cannula.

Tabula Tertia.

A Instrumenti nostræ inventionis pyxis eburnea aut lignea, cujus interior pars laminâ ferreâ obducta. B. Pileus ferreus, cujus in marginè conspiciuntur foramina pro fumi tran-

transitu; Profunditatiseu patinæ quæ margini
firmiter adhærent, inditur. C. placenta,
ferrea ignienda & adjiciuntur suffimenta: de-
inde clauditur pyxis operculo. D. cujus me-
dium penetrat. E. tibia. F. Capitellum ha-
bens pro inflatione ori admovendum. G. Pars
inferior pyxididis, per cujus foramen descendit
fumus in H. funiculum flexilem ex corio pa-
ratum, & pervenit tandem ad I. cannulam
in anum immittendam, cujus K inferior
pars foramina habet pro fumi exitu.

Tabula Quarta.

Figura. 1.

A Pyxis clausa cum immisso pileo. B. can-
nula. C. funiculus ex corio cavus, cujus,
D. extremitas una jungitur E. foramini py-
xididis inferiori. F. altera verò. G. cannulæ
foraminulo.

Figura-

Figura. 2.

A Fistula fumiductoria ferrea tabacalem
 fistulam æmulans, cujus **B.** capitello
 cavo, induntur species pro suffitu quæ igni
 admotæ per **C.** foramen ori dicatum accen-
 duntur, deinde clauditur capitellum **D.** O-
 perculo cujus **E.** tibia inflatur & pellitur fu-
 mus per foramen ori dicatum. Aut si intra
 corpus impellere animus est, adjungitur. **F.**
 Cannula pro commodiori immissione. **G. G.**
G. fistula fumiductoria constructa.

Tab. 10.

Fig. 1.

Tab. 11.

Tab. 1

Tab. III

F 8066

11-11

J686
- 5861d